

EL JOC DE LA CORRUPCIÓ

El que la revolució tunisiana i Wikileaks ens diuen sobre el recolzament dels EUA a dictadures corruptes en el món musulmà

Juan Cole
Tom Dispatch
27/01/2011
www.rebellion.org

Introducció de l'editor de Tom Dispatch

La secretària d'Estat Hillary Clinton recentment va realitzar una gira de quatre dies per Orient Mitjà, i va dir en cada parada a diversos aliats i enemics, de manera típicament estadounidenca, el que han de fer. I tot i així, mentre parlava, els esdeveniments al Líban, Iraq, Algèria i inclús Egipte semblaven escapar cada cop més del control dels EUA. Mentrestant, el règim de Tunísia, un dels Estats autocràtics i repressors que Washington ha recolzat durant anys mentre parlava sobre “democràcia” i “drets humans”, va començara a esfondrar-se.

A Doha, Qatar, davant una audiència d'èlit esquitxada de responsables de la regió, Clinton va emetre de sobte una advertència als dirigents àrabs de que la gent s'havia “cansat d'institucions corruptes i d'un ordre polític anquilosat” i que “de moltes maneres, els fonaments de la regió s'estan enfonsant en la sorra”. Mentre Tunísia bullia d'ira i hi havia disturbis per aliments a Algèria i Jordània, va insistir en que és hora de que els aliats d'EUA canviïn la seva forma de ser i s'obrin a la “reforma”. Un informe del New York Times, atípic de la cobertura en aquest país, va descriure el seu discurs com una “crítica abrasadora” que també “va suggerir una frustració perquè el missatge del govern d'Obama al món àrab no s'havia comprès”.

I aquest, està clar, era el truc. Després de tot, des de que Barack Obama va entrar al Despatx Oval al gener de 2009, la política exterior d'EUA s'ha desenvolupat essencialment de la mateixa manera que a finals del segon mandat de Bush i en gran part amb el pilot automàtic, dirigida per un secretari de defensa heretat i una secretària d'Estat que també l'hauria pogut escollir John McCain si hagués arribat a la presidència. N'hi ha prou amb revisar el discurs de Clinton i, fora d'una descripció raonablement exacta d'alguns problemes regionals (i aquesta frustració), no ofereix altra cosa que vagues trivialitats.

El problema és que els planificadors de la política exterior de Washington semblen mancar d'idees, literalment sofreixen una mort cerebral, precisament quan el món es mou sense parar. En les seves reaccions, inclús en la seva retòrica, hi ha molt poc de nou, tot i que des de Tunísia a la Índia, de Xina a Brasil, el món canvia davant dels nostres ulls.

Una de les coses noves en aquest planeta certament ha estat Wikileaks, les descàrregues de documents del qual van ser rebudes en un inici pel govern d'Obama amb desconcert sorprès i després amb una fúria instructiva, cega i repressora. (Oblidem

el fet de que el Departament d'Estat hauria d'agrair a la seva bona estrella l'última descàrrega de documents de Wikileaks. Eclipsat pel Pentàgon, tota l'atenció resultant li va donar una prominència que cada cop mereix menys). Tal com aclareix el col·laborador de TomDispatch, Juan Cole, qui dirigeix l'invaluable lloc a la Red Informed Comment i és autor d'Engaging the Muslim World, no només els aliats àrabs d'EUA "s'enfonsen en la sorra". Aquests dies, pel govern d'Obama, el món és un fangar.

Tom

El joc de la corrupció

El que la revolució tunisiana i Wikileaks ens diuen sobre el recolzament d'EUA a dictadures corruptes en el món musulmà

Juan Cole

Una lliçó òbvia de la Revolució Tunisiana de 2011 és: la paranoia respecte els moviments fonamentalistes i el terrorisme duen a Washington a escollir malament i danyar en última instància els interessos i la reputació d'EUA a l'estranger. El tràfic cablegràfic del Departament d'Estat des de capitals a tot el Gran Orient Mitjà, fet públic gràcies a Wikileaks, mostra que els responsables polítics estatunidencs tenen una visió profunda i detallada de les profunditats de la corrupció i del nepotisme que prevalen entre alguns "aliats" de la regió.

El mateix tràfic de cables indica que, amb un càlcul cínic de gran potència, Washington segueix sacrificant les perspectives de la joventut de la regió en l'altar de la "seguretat". Ara s'oblida de que el major mal de cap de la política exterior d'EUA, la República Islàmica d'Iran, va sorgir com a reacció al recolzament estatunidenc a Mohammad Reza Pahlevi, el menyspreat Shah que va destruir els partits polítics d'esquerres i centre, aplanant el camí per la presa del poder pels aiatolàs el 1979.

Els cables del Departament d'Estat publicats per Wikileaks són notablement reveladors quan mostren com l'home fort tunisià Zine el-Abidine Ben Alí i la seva família ampliada (inclòs el clan de la seva dona Leila Trabelsi) es van enganxar a l'economia tunisiana i van xuclar la seva sang. Les fascinants descripcions dels diplomàtics estatunidencs fan que els membres de la "família" presidencial semblin vampirs de True Blood que triomfen sobre Bontemps, Luisiana.

Al juliol de 2009, per exemple, l'ambaixador d'EUA va sopar amb Nesrine Ben Alí el-Materi i Sakher el-Materi, la filla del president i el seu gendre, en la seva sumptuosa mansió. Materi, que gràcies al nepotisme va ascendir al domini dels mitjans de comunicació tunisians, va oferir un sopar de 12 plats, amb suc de kiwis, "no disponible normalment aquí" i "iogurt gelat portat en avió de Saint Tropez", tot servit per una enorme quantitat de servents ben remunerats. L'ambaixador es va fixar en el tigre mascota de la parella, "Pasha", que consumia "quatre pollastres diaris" en temps d'extrema penúria econòmica pels tunisians de carrer.

Altres cables detallen la forma en que els clans Ben Ali i Trabelsi participaven en una versió tunisiana de negocis il·lícits amb informació privilegiada, utilitzant el seu coneixement de les futures decisions econòmiques del president, per empassar-se béns i

companyies de les quals sabien que augmentarien sobtadament de valor. Al 2006, l'ambaixador d'EUA va calcular que un 50% de l'èlit econòmica de Tunísia eren parents consanguinis o per matrimoni del president, un grau de nepotisme difícil de trobar fora d'algunes monarquies del Golf Pèrsic.

Tot i el seu coneixement profund de la corrupció i la tirania del règim, l'ambaixada d'EUA va concloure el juliol de 2009: "Tot i les frustracions de treballar aquí, no podem descartar a Tunísia. Hi tenim massa en joc. Tenim interès en impedir que al-Qaida al Magreb islàmic i altres grups extremistes estableixin un punt de recolzament en aquest país. Tenim interès en mantenir professionals i neutrals els militars tunisians".

La noció de que si EUA no hagués donat al govern tunisià centenars de milions de dòlars en ajuda militar durant les últimes dues dècades i mitja a la vegada que ajudava a entrenar les seves forces militars i de seguretat, un obscur grup marginal que anomenat "al-Qaida al Magreb" podria haver establert un "punt de recolzament" en el país era estúpida. Però es va convertir en una excusa vàlida per qualsevol temps, universal, per una política equivocada.

Així, Tunísia ha estat la norma quan es tracta de la política estadounidenca al món musulmà. El recolzament ferm de Bush a Ben Alí fa especialment detestable el suggeriment d'alguns experts neoconservadors de que la utilització per part de George W. Bush de la retòrica de democratització per a propòsits neoimperialistes hagi inspirat d'alguna manera els treballadors i activistes d'Internet de Tunísia (cap dels quals s'ha referit mai al menyspreat ex president d'EUA). Segurament hauria estat més intel·ligent que Washington deixés sense un centau el règim de Ben Alí, almenys en el terreny militar, i es distanciés de la seva colla de xacals. La regió està, per suposat, esquitxada de dictadures empolsinades que tremolen, ara excessivament nervioses, en les quals governar és robar. EUA no rep veritables beneficis de la seva danyosa associació amb elles.

Una teoria invàlida

La profundament defectuosa, i a vegades deshonest, Guerra Global contra el Terror del govern de Bush, va reproduir els pitjors errors de la política de la Guerra Freda. Un d'aquests errors tindria a veure amb la reposició de la denominada teoria de l'efecte dominó, la idea de que EUA havia d'adoptar una posició ferma a Vietnam, o Indonèsia, Tailàndia, Birmània i la resta d'Àsia perquè si no tot el món cauria davant del comunisme. No era veritat aleshores -la Unió Soviètica ja estava a menys de dues dècades del col·lapse- i no és aplicable ara parlant d'al-Qaida. Aleshores i ara, però, la teoria de l'efecte dominó va prolongar l'agonia de guerres mal concebudes.

Tot i l'abandonament del govern d'Obama de la frase "guerra contra el terror", els impulsos que aquesta comportava segueixen conformant poderosament les decisions polítiques de Washington, així com els seus temors i fantasies geopolítiques. Resulta una absurda versió modernitzada de la teoria de l'efecte dominó. Aquest temor irracional a que qualsevol petit revés estadounidenc en el món musulmà podria portar directament a un califat islàmic s'amaga darrera molts dels pronunciaments de Washington i gran part de la seva planificació estratègica.

Un exemple evident es pot veure en el cable de l'ambaixada que aprovava el recolzament de Washington a Ben Alí per temor a l'insignificant i obscur "al-Qaida en el Magreb". Tot i

el temible nom, el petit grup ni tan sols estava originalment vinculat a al-Qaida d'Osama Bin Laden, sinó que va sorgir del moviment reformista musulmà algerià anomenat salafisme.

Es donava a entendre que si EUA deixava de donar ajuda militar a Ben Alí, Bin Laden podria arribar a ser de sobte califa de Tunísia. Aquesta versió de la teoria del dominó -un pretext per passar per alt una cultura de corrupció, així com els abusos de drets humans sobre els dissidents- s'ha generalitzat tan com per convertir-se en el fonament essencial dels missatges diplomàtics secrets d'EUA.

Enfonsar la democràcia en nom de la Guerra contra el Terror

Mirem, per exemple, Algèria. L'ajuda militar estadounidenca per la veïna Algèria ha augmentat de zero abans del 11-S a quasi un milió de dòlars l'any. Podrà ser una suma petita en termes d'ajuda, però augmenta ràpidament i complementa un recolzament molt més considerable per part dels francesos. També inclou un entrenament substancial per a contraterrorisme; és a dir, precisament habilitats que també es necessiten per reprimir protestes civils pacífiques.

Irònicament els generals algerians que controlen les cordes del poder van ser els responsables de la radicalització del partit polític musulmà del país, el Front de Salvació Islàmica (FIS). Quan se li va permetre presentar-se a les eleccions el 1992, aquest partit va obtenir una aclaparadora majoria al Parlament. Espantats i abatuts, els generals van abrogar de sobte els resultats de l'elecció. Mai sabrem si el FIS es podria haver convertit en un partit parlamentari democràtic, tal com va succeir més endavant amb el Partit Justícia i Desenvolupament de Turquia, els líders dels fonamentalistes musulmans dels anys noranta.

Furiosos perquè els van privar dels fruits de la seva victòria, però, els partidaris del FIS van passar a a la ofensiva. Alguns es van radicalitzar i van formar una organització que van anomenar Grup Islàmic Armat, que més tard es va convertir en afiliada d'al-Qaida. (Un membre d'aquest grup, Ahmed Ressay, va intentar entrar a EUA com a part del "complot del mil·lenni" per volar l'Aeroport Internacional de Los Angeles, però el van detenir a la frontera). Després va esclatar una sagnant guerra civil en la qual els generals i els polítics més seculars van ser els vencedors, tot i que després de la mort de 150.000 algerians. Com en el cas de Ben Alí a Tunísia, París i Washington consideren que el president Abdel Aziz Bouteflika (escollit el 1999) és un bastió secular contra la influència del fonamentalisme musulmà radical a Algèria, així com entre la població algeriana-francesa a França.

Vist des de fora, en els primers anys del Segle XXI, Algèria va recuperar l'estabilitat sota Bouteflika i els seus recolzaments militars i la violència va disminuir. Els crítics van denunciar, però, que el president es va escudar en canvis legislatius que van possibilitar que es presentés a un tercer període, una decisió que va ser dolenta per la democràcia. En l'elecció presidencial de 2009, es va enfrontar a un camp dèbil de rivals i el seu principal opositor va ser una dona d'un obscur partit trotskista.

Els cables de l'ambaixada d'EUA (novament revelats per Wikileaks) reflecteixen una profunda inquietud davant una creixent cultura de corrupció i nepotisme, tot i que no va arribar a l'escala tunisiana. Al febrer passat, per exemple, l'ambaixador David D. Pearce va informar de que vuit directors de la companyia petrolera estatal Sonatrach estaven

sent investigats per corrupció. Va afegir: “Aquest escàndol és l'últim en una sèrie, que augmenta dramàticament, d'investigacions i processaments que ham vist des de l'any passat involucrant a ministeris del govern algerià i empreses públiques. Significativament, molts dels ministeris afectats estan dirigits per ministres considerats propers al president algerià Bouteflika...”

I no era res nou. Més de tres anys abans, l'ambaixada a Algèria ja va fer sonar l'alarma. Observadors locals, va informar a Washington, presentaven als germans del president Bouteflika “Said i Abdallah, com a particularment rapaços”. La corrupció es propagava en un cos d'oficials cada cop més dividit i polèmic. L'atur entre els joves era tan terrible que se n'anaven pel Mediterrani en embarcacions desballestades en l'esperança d'arribar a Europa i trobar feina. I tot i així, al llegir els cables de Wikileaks no es troba cap recomanació per deixar de recolzar el govern algerià.

Com és usual quan Washington recolza règims corruptes en nom de la seva guerra contra el terror, la democràcia sofreix i les coses es deterioren lentament. Les eleccions viciades de Bouteflika que apuntaven només a assegurar la seva victòria, per exemple, desencoratjaren activament la participació dels fonamentalistes moderats, i alguns observadors ara pensen que Algèria, que ja està agitada per disturbis alimentaris, podria enfrontar-se a una agitació popular al estil tunisià. (S'ha de recordar, però, que els militars algerians i la policia secreta, amb anys d'experiència en una ferotge guerra civil, estan molt més versats en tècniques opressores de control social que l'exèrcit tunisià).

Si Algèria, rica en petroli i molt més gran que Tunísia, es desestabilitzés, seria un esdeveniment més impactant des del punt de vista estratègic i encara menys previsible. S'hauria de culpar no només a Bouteflika i els seus col·legues corruptes, sinó als seus patrocinadors estrangers, amb un coneixement profund (com indiquen els cables de Wikileaks) però petrificats en la seva actuació política.

Els “Ben Alís” d'Àsia Central

El problema tampoc es limita al Nord d'Àfrica ni als ansiosos autòcrates recolzats per EUA al món àrab. Mirem el país centre-asiàtic d'Uzbekistan, ric en gas natural i or, amb una població d'uns 27 milions, sobre la corrupció del qual l'ambaixada d'EUA ja va cablegrafiar el 2006. El règim dictatorial però determinadament secular del president Islam Karimov fou un aliat de l'inici del govern de Bush en la seva Guerra Global contra el Terror, molt disposat a subministrar a Washington confessions aconseguides mitjançant tortures d'agents “d'al-Qaida” en la seva majoria, segons l'ex ambaixador britànic Craig Murray, simples dissidents uzbeks. (Tot i que els uzbeks tenen un patrimoni cultural musulmà, les dècades de règim soviètic van dur a una alta secularització de la majoria de la població i, amb l'excepció de la Vall Farghana, el moviment musulmà fonamentalista és ínfim). Els greus abusos dels drets humans finalment van dur el govern de Bush a criticar a Karimov, la qual cosa va conduir a Tashkent a retirar els drets de bases en aquest país als militars d'EUA.

En els últims anys, però, hi ha hagut un nou apropament degut a que les obsessions de seguretat regional de Washington van tornar a guanyar en rellevància i a la intensificació de les guerres d'Afganistan i de la zona tribal del nord-oest de Pakistan. El govern d'Obama ara està convençut de que necessita a Uzbekistan pel trànsit de subministres a Afganistan i això evidentment supera totes les consideracions polítiques. Com a resultat, Washington subministra a Uzbekistan centenars de milions de dòlars en contractes del

Pentàgon, una recepta per a més corrupció.

La primavera passada va caure un govern centre-asiàtic -Kirguistan- gràcies al descontentament popular, la qual cosa hauria d'haver estat una advertència per a Washington, i tot i això els funcionaris de Washington ja semblen haver oblidat les lliçons d'aquests successos per les seves polítiques a la regió. Mentre el governant Kurmanbek Bakiev permetia que EUA utilitzés la Base Aèria Manas pel trànsit i subministrament de tropes estatounidenques a Afganistan, Washington passava per alt la seva corrupció i el govern autoritari. I va resultar que el seu règim no era tan estable com s'havia suposat.

Hi ha un principi simple davant tals situacions: una mala política en crea una de pitjor. L'error del govern d'Obama al augmentar la seva Guerra Afganesa va fer que necessités cada cop més subministres, augmentà la seva preocupació per línies d'abastiment perilloses a través de Pakistan, i el va fer vulnerable al xantatge pel trànsit de part de les cleptocràcies governants a Àsia Central. Quan les seves poblacions, també, esclatin de còlera, el dany probable pels interessos dels EUA podria ser sever.

S'ha de recordar un cop més que, com sap molt bé el Departament d'Estat, el propi Afganistan és, cada cop més, només una immensa versió, particularment decrepita de la Tunísia de Ben Alí. Els diplomàtics estatounidencs almenys es van mostrar una mica preocupats per Ben Alí. Al contrari, els funcionaris estatounidencs es desfan en elogis públics al president afganès Hamid Karzai (tot i que en privat són perfectament conscients de la debilitat i corrupció de "l'alcalde de Kabul"). Segueixen insistint en que l'èxit del seu govern és crucial per la seguretat d'Estats Units, i per aquest motiu Washington gasta milers de milions de dòlars per sostenir-lo.

La corrupció triomfa en nom del contraterrorisme

Algunes vegades podria semblar que tots els règims corruptes recolzats per EUA són corruptes de la mateixa manera repetitiva. Per exemple, una forma de corrupció destacada particularment en els cables de l'ambaixada d'EUA quan es tractava dels clans Ben Alí i Travelsi a Tunísia era la forma en que oferien "préstecs" als seus partidaris polítics i membres de les seves famílies a través de bancs que controlaven o en els quals tenien influència.

Ja que aquests receptors comprenien que en realitat no havien de reemborsar els préstecs, els bancs es van debilitar i altres negocis van tenir dificultats per obtenir crèdit, afectant l'economia i el treball. Gràcies a la revolució del jasmí, per fi s'està encarant el problema. Després de la fugida de Ben Alí, el director del Banc Central va ser obligat a renunciar, i el nou govern va confiscar els actius del Banc Zitoune, que pertanyia a un dels seus gendres.

De la mateixa manera, a Afganistan, el Da Kabul Bank, fundat per l'aliat de Karzai, Sherkan Farnood, va ser utilitzat per la campanya presidencial de Karzai i per a préstecs a membres de la seva família, així com a les famílies dels senyors de la guerra del seu cercle. Els beneficiaris incloïen el germà de Karzai, Mahmoud Karzai i a Haseen Fahim, fill del seu vice-president i ex senyor de la guerra de l'Aliança del Nord, Marxhall Mohammad Fahim. Part dels diners es van utilitzar per comprar béns a Dubai. Quan els preus dels béns es van esfondrar en aquest país, el valor d'aquests propietats va caure en picat.

Quan els beneficiaris no van poder amortitzar o pagar els seus deutes, el banc va estar al límit de la insolvència amb conseqüències potencialment greus per tot el sistema financer afganès, mentre les multituds desesperades es reunien per retirar els seus dipòsits. Finalment, el banc fou adquirit per l'empobrit banc afganès, cosa que indubtablement significa que el contribuent estatunidenc acabarà pagant la mala administració i la corrupció.

De la mateixa manera que el grup de Ben Alí es va excedir en la corrupció, el cercle de Karzai també està ple de pillastres. Diplomàtics estatunidencs (entre altres) han acusat, per exemple, el seu germà Wali Ahmed d'estar profundament implicat en el tràfic d'heroïna. Amb humor negre, l'ambaixada estatunidenc a Kabul va informar al passat mes de gener que Hamid Karzai havia proposat, i el parlament havia acceptat, pel lloc de lluita contra narcòtics en el ganivet a un cert Zarar Ahmad Moqbel, que abans havia estat Ministre Adjunt de l'Interior, però fou remogut per corrupció. Un altre ex Ministre Adjunt de l'Interior inclús va informar a funcionaris de l'ambaixada de que "Moqbel va rebre recolzament de la màfia de la droga perquè inclogués el germanastre més jove de Karzai, Ahmed Wali Karzai i a Arif Khan Noorzai". És el que s'afirma sobre l'actual tsar contra la droga d'Afganistan!

O prenem l'exemple de Juma Khan Hamdard, a qui Karzai va nomenar governador de la província Paktya a la part oriental d'Afganistan, dominada pels pastuns. Fa una mica més d'un any, l'ambaixada el va acusar de ser el líder "d'un sistema de corrupció a escala provincial". Es diu que fou "el punt central d'una vasta xarxa de corrupció que incloïa el cap provincial de la policia i a varis directors afganesos del ministeri".

Segons aquest cable difós per Wikileaks, la xarxa de Hamdard havia establert una sofisticada operació d'extracció de diners orientada a apoderar-se de fons estatunidencs per a projectes de reconstrucció. Ajustaven les licitacions en els contractes per fer el treball i després rebien la seva part en cada etapa des de la preparació del terreny fins la inauguració.

A més, es va informar de que el governador tenia llaços antics amb el moviment milícia/partit Hizb-i Islami de Gulbaddin Hikmatyar, un dels dirigents guerrillers pastuns que tracten d'expulsar a EUA i la OTAN del país, el qual per la seva banda, segons afirmen els funcionaris estatunidencs, té una vaga aliança amb els talibans. També afirmen que Hamdard té un negoci a Dubai del qual és soci el fill de Hikmatyar a qui s'acusa en el cable de canalitzar joies i diners de la droga a seguidors de Hikmatyar. Com a Tunísia, la retòrica pública de contraterrorisme oculta una èlit governant corrupta que pot, per les seves accions, fomentar més que prevenir el radicalisme.

Veritats dures

Per una superpotència obsessionada per teories de la conspiració i fixada en l'status quo, resulta que saber-ho tot no significa res en absolut. Wikileaks ens ha fet el favor, però, de difondre un conjunt de veritats dures. Polítiques de la línia dura com les dels generals algerians o de Karimov a Uzbekistan, radicalitzen sovint a poblacions econòmicament desesperades i oprimides. Com a resultat, el recolzament dels EUA té una probabilitat significativa de ser contraproductiu, tard o d'hora. Les èlits, confiades en que mantindran aquest recolzament mentre hi hagi una cèl·lula d'al-Qaida en algun lloc del planeta, tendeixen a sobrepassar-se, llançant-se a cultures de corrupció i autoenriquiment tan vastes que debiliten les economies, mentre produeixen pobresa, desesperació, i finalment

una còlera pública generalitzada.

No significa que EUA hauria, per utilitzar la frase de John Quincy Adams, sortir al món en busca de dragons per matar. Washington ja no és totpoderós, si alguna vegada ho va ser, i la política exterior més realista del president Obama és un canvi saludable després del frenètic intervencionisme de George W. Bush.

No obstant, Obama ha deixat en el seu lloc, o en alguns casos ha enfortit, un dels pitjors aspectes de la política de l'era de Bush: un recolzament automàtic als autoproclamats laicistes pro occidentals que prometen bloquejar l'arribada al poder de partits musulmans fonamentalistes (o, a fi de comptes, de qualsevol altre). Hi hauria d'haver un camí diplomàtic intermig entre el derrocament de governs per una part i el recolzament a fons d'odioses dictadures per l'altre.

És hora de que Washington doni senyals d'un nou compromís amb la democràcia real i els drets humans autèntics tallant simplement l'ajuda militar i de contraterrorisme a règims autoritaris i corruptes que, en tot cas, caven les seves pròpies tombes.